

Original Article

The structure and composition of taxes, foreign investment, and income inequality in Iran

Raheleh Hosseini*, Nader Mehregan **, Yazdan Naghdi⁺, Soheila Kaghazian[×]<https://sanad.iau.ir/Journal/eco/Article/.....>Received:
00/00/2025Accepted:
00/00/2025**Keywords:**Income Distribution,
Palma Index, Tax
Structure, Foreign
Direct Investment,
Kuznets Hypothesis**JEL Classification:****H2, H23, H24****Abstract**

Reducing income inequality is one of the most important issues for achieving sustainable development, because income inequality can cause economic, political, and social instability. This has led policymakers to pay special attention to examining income distribution and ways to reduce inequality. One of the important tools in this field is taxes and tax policies, the effect of which on income distribution depends on the structure of the tax system. Systems that emphasize direct taxes usually have greater redistributive effects and help reduce inequality. In this study, the effect of the most important major tax items in the field of direct and indirect taxes on income distribution in Iran during the period of Q4 2008 to Q4 2023 has been examined using the Autoregressive Distributed Lag (ARDL) method. Palma and Gini coefficients are used to measure income inequality. The effects of foreign direct investment and GDP per capita income on income distribution are also evaluated. The results show that increasing value-added tax and tax on non-governmental legal entities leads to an increase in the Palma index and Gini coefficient. The effect of inheritance tax is significant and negative in both models. The effect of business tax and foreign investment on the Palma index and Gini coefficient is insignificant and significant and positive, respectively. An increase in GDP per capita income improves income distribution in both models. Also, the Kuznets hypothesis is not confirmed in the short and long run.

* Ph.D student in international Economics, Department of Economics, RS.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran, rahelehossaini@gmail.com

** Professor, Department of Economics, Faculty of Economic and Social Sciences, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran (Corresponding Author), mehregannader@yahoo.com

+ Department of Economics, WT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran, y_naghdi@yahoo.com

[×] Department of Economics, WT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran, kaghazian.sohela@wtiau.ac.ir

1. Introduction

Income inequality has become one of the fundamental challenges of the global economy in recent years, so that many international institutions and organizations such as the United Nations and the Organization for Economic Cooperation and Development have focused on reducing income inequality. In Iran, the Seventh Development Plan Bill emphasizes poverty reduction, income inequality, and fair income distribution.

The survey of income distribution indicators, indicates the unfavorable state of income distribution and Getting worse in recent years. According to data from the Statistical Center of Iran, the Palma Index in Iran, which is one of the indicators for measuring inequality, has increased from 1.6 in 2012 to 1.95 in ۲۰۲۳.

Taxation is one of the government's important tools for influencing income inequality. Tax effect on income distribution depends on the structure of the tax system. Systems that emphasize direct taxation usually have greater redistributive effects and help reduce inequality.

Foreign direct investment is another factor affecting income inequality. The effect of direct investment on income inequality is not uniform and certain across countries, but rather depends on the economic structure, institutional capacity, level of development, quality of governance, and complementary government policies in each country.

Therefore, given the poor state of income distribution indicators in Iran and the effect of tax structure on these indicators, this study uses the Palma index and Gini coefficient to which survey types of taxes have a positive or negative effect on income. In addition, the Kuznets hypothesis has been tested for the Iranian economy.

2. Research method and data

In this study, examines the effect of the most important major tax items in the field of direct and indirect taxes on income distribution in Iran during the period of Q4 2008 to Q4 2023 using the Autoregressive Distributed Lag (ARDL) approach. Unlike Johansen's method, the ARDL model does not require all variables to be integrated at the same level to establish long-run relationships, making it more flexible and statistically reliable for small samples. This approach enables the estimation of both long-run and short-run dynamics while also determining the speed of adjustment toward long-run equilibrium after short-term shocks through the inclusion of the Error Correction Model (ECM). Additionally, the ARDL method mitigates endogeneity concerns due to the non-correlation of residuals. The study's key variables include the Palma and Gini coefficients are used to measure income inequality. The independent variables include value-added tax, inheritance tax, business tax, tax on non-governmental legal entities, foreign direct investment, and per capita income.

3. Analysis and discussion

Before estimating the model, the stability of all variables was tested. The test results showed that all variables, except for GDP, which is at a stationary level, were stationary

with one order of differentiation. Then, the long-run relationship between the variables was examined through the bounds test. Given that the F-statistic value obtained is greater than the critical values of $I(1)$ at a significance level of α percent, the existence of a long-term relationship between the variables was proven.

After testing the classical assumptions, the short-term and long-term effects of value-added tax, tax on non-governmental legal entities, business tax, and inheritance tax on the Palma index and Gini coefficient were examined. The effects of foreign direct investment and per capita income on the aforementioned indices were also examined. The results show that increasing value-added tax and tax on non-governmental legal entities leads to an increase in the Palma index and Gini coefficient. The effect of inheritance tax on the Palma index and Gini coefficient is significant and negative. The effect of business tax and foreign direct investment on the Palma index and Gini coefficient is insignificant, significant, and positive, respectively. An increase in per capita income improves income distribution. Also, the Kuznets hypothesis has not been confirmed in the short and long run.

After estimating the model, a stability test of the CUSUM and CUSUMSQ coefficients was also performed. Given that the estimated values are within the critical range, it can be concluded that there is no structural failure and the regression is stable. Also, the estimated coefficient $CointEq(-1)$ for the Palma index and the Gini coefficient are equal to -0.13 and -0.08, respectively, which are statistically significant and have a negative sign. Therefore, the short-term and long-term results of the model are convergent, and in each period, 13 and 8 percent of the short-term model error is corrected and converges to the long-term model.

4. Conclusion

Taxes and the structure of the tax system, are considered to be one of the most important factors affecting income distribution. In this study, the impact of the most important major tax items, including direct and indirect taxes, on the income distribution of Iran has been examined. In addition to the distributional effect of taxes, factors such as foreign direct investment and per capita income have also been studied. The results of the study indicate that value-added tax, tax on non-governmental legal entities, tax on businesses, and foreign direct investment worsen the situation of income distribution in Iran. In contrast, inheritance tax and per capita income help to improve income distribution. Therefore, it is suggested that the value-added tax rate should not be increased. Also, considering the business tax contribution (3.0%) in the GDP and their low share in paying taxes, tax policymaking should be focused on improving information literacy and completing the database of this sector of taxpayers so that, by achieving this, the share of businesses in sustainable financing of the government through taxes and, consequently, reducing income inequality will be increased. Due to the low possibility of tax evasion in inheritance tax and the significant impact of this tax on reducing inequality, it is recommended that this type of tax be given more attention.

Funding

There is no funding support.

Declaration of Competing Interest

The author has no conflicts of interest to declare that are relevant to the content of this article.

Acknowledgments

We thank anonymous reviewers for their useful comments greatly contributing to improve our work.

دانشگاه آزاد اسلامی
ایران

پژوهشی

ساختار و ترکیب مالیات‌ها و سرمایه‌گذاری خارجی و نابرابری درآمد در ایران^۱

راحله حسینی^{*}، نادر مهرگان^{**}، یزدان نقدی⁺، سهیلا کاغذیان[×]

چکیده کاهش نابرابری درآمد از مهم‌ترین مسائل برای دستیابی به توسعه پایدار می‌باشد، زیرا نابرابری درآمد می‌تواند موجب بی‌ثباتی اقتصادی، سیاسی و اجتماعی شود. این موضوع، باعث شده است که سیاست‌گذاران توجه ویژه‌ای به بررسی توزیع درآمد و راهکارهای کاهش نابرابری داشته باشند. یکی از ابزارهای مهم در این زمینه، مالیات و سیاست‌های مالیاتی است که تاثیر آن بر توزیع درآمد، به ساختار سیستم مالیاتی بستگی دارد. سیستم‌هایی که بر مالیات مستقیم تاکید دارند، معمولاً تاثیرات بازتوزیعی بیشتری دارند و به کاهش نابرابری کمک می‌کنند. در این پژوهش، با استفاده از روش خودرگرسیون برداری با وقفه توزیعی (ARDL) تاثیر مهمترین اقلام عمده مالیاتی در حوزه مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم بر توزیع درآمد ایران طی فصل چهارم سال ۱۳۸۷ الی فصل چهارم سال ۱۴۰۲ مورد بررسی قرار گرفته است. از شاخص پالما و ضریب جینی برای سنجش نابرابری درآمد، استفاده شده است. همچنین، تاثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و درآمد سرانه بر توزیع درآمد نیز ارزیابی شده است. نتایج نشان می‌دهد که افزایش مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر اشخاص حقوقی غیردولتی منجر به افزایش شاخص پالما و ضریب جینی می‌شود. اثر مالیات بر ارث بر شاخص پالما و ضریب جینی معنادار و منفی می‌باشد. اثر مالیات مشاغل و سرمایه‌گذاری خارجی بر شاخص پالما و ضریب جینی به ترتیب غیر معنادار و معنادار و مثبت می‌باشد. افزایش درآمد سرانه، توزیع درآمد بهبود را می‌بخشد. همچنین، فرضیه	تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۰/۰۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۰/۰۰ واژگان کلیدی: توزیع درآمد، ساختار مالیات، شاخص پالما، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، فرضیه کوزنتس طبقه‌بندی JEL: H2, H23, H24
---	--

^۱ این مقاله مستخرج از رساله دکتری/ پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده اول است.

^{*} دانشجوی دکتری اقتصاد بین‌الملل، دانشکده اقتصاد و مدیریت، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران،

rahelehossaini@gmail.com

^{**} استاد، گروه اقتصاد، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران، (نویسنده مسئول)،

mehregannader@yahoo.com

⁺ استادیار، گروه اقتصاد، واحد تهران-غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران،

y_naghdi@yahoo.com

[×] استادیار، گروه اقتصاد، واحد تهران-غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران،

kaghazian.soheila@wtiau.ac.ir

۱. مقدمه

نابرابری درآمد طی سال‌های اخیر به عنوان یکی از چالش‌های اساسی اقتصاد جهانی تبدیل شده است، به گونه‌ای که بسیاری از نهادها و سازمان‌های بین‌المللی همچون سازمان ملل متحد و سازمان توسعه و همکاری اقتصادی، تمرکز خود را از مساله فقر به کاهش نابرابری درآمد معطوف نموده‌اند. در ایران نیز، در اسناد بالادستی، از جمله لایحه برنامه هفتم پیشرفت، به کاهش فقر نابرابری درآمد و توزیع عادلانه درآمد تاکید شده است. بررسی شاخص‌های توزیع درآمد، به عنوان ابزاری برای ارزیابی نابرابری درآمدی، نشان‌دهنده وضعیت نامطلوب توزیع درآمد و وخیم‌تر شدن آن طی سال‌های اخیر است. بر اساس آمار مرکز آمار ایران، شاخص پالما در ایران، که یکی از شاخص‌های سنجش نابرابری است، از ۱/۶ در سال ۱۳۹۰ به ۱/۹۵ در سال ۱۴۰۲ افزایش یافته است. نابرابری به صورت تفاوت افراد جامعه در دستیابی به منابع اقتصادی تعریف می‌شود و عوامل مختلفی در توزیع نابرابر درآمد نقش دارند (مهرگان و همکاران، ۱۴۰۱). این افزایش نابرابری، پیامدهای زیان‌باری در حوزه‌های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی به دنبال دارد. سیاست‌های مالی، بویژه مالیات و ساختار نظام مالیاتی، یکی از مهمترین عوامل موثر بر توزیع درآمد بشمار می‌روند. مالیات نوعی هزینه اجتماعی است که افراد و موسسات یک جامعه در راستای بهره‌برداری از امکانات و منابع کشور موظف به پرداخت آن هستند. مالیات به دو دسته مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم تقسیم‌بندی می‌شوند. ساختار مالیاتی یک کشور نشان‌دهنده اهمیت نسبی مالیات‌های وضع شده در آن کشور از منظر تاثیر آن بر طبقات مختلف و میزان درآمدهای حاصله است.

بررسی‌ها نشان می‌دهد اثرات بازتوزیعی مالیات‌ها متفاوت است، به طوری که مطالعات (باستانی و همکاران^۱، ۲۰۱۲)، (چو و همکاران^۲، ۲۰۰۰) و (اکسی^۳، ۲۰۲۲) نشان داده‌اند سیستم‌های مالیاتی با سهم بالاتر مالیات‌های مستقیم در کل درآمد، اثر بازتوزیعی بیشتری دارند و می‌توانند نابرابری را کاهش دهند. در مقابل، مالیات‌های غیرمستقیم، به دلیل آن‌که افراد کم درآمد سهم بیشتری از درآمد خود را صرف مصرف می‌کنند، موجب افزایش نابرابری می‌شوند.

بنابراین با توجه به وضعیت نامناسب شاخص‌های توزیع درآمد در ایران و تاثیر ترکیب مالیاتی بر این شاخص‌ها، این پژوهش با استفاده از شاخص پالما و ضریب جینی بررسی می‌کند که کدام‌یک از انواع مالیات تاثیر مثبت و یا منفی بر نابرابری درآمد دارد تا بر این اساس، ترکیب مطلوب مالیات از منظر عدالت توزیعی مشخص شود. برای این منظور با استفاده از رویکرد خودرگرسیون برداری با وقفه توزیعی، اثرات کوتاه‌مدت و بلندمدت منابع مالیاتی بر توزیع درآمد مورد بررسی قرار گرفته است. علاوه بر این، فرضیه کوزنتس برای اقتصاد ایران آزمون شده است.

مالیات بر ارزش افزوده، مالیات بر اشخاص حقوقی غیردولتی، مالیات مشاغل و مالیات بر ارث به عنوان متغیرهای مستقل در نظر گرفته شده‌اند. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و درآمد سرانه به عنوان نمایه رشد اقتصادی، متغیرهای کنترلی تحقیق محسوب می‌شوند. عدم استفاده از پایه مالیات بر واردات به عنوان یکی از متغیرهای توضیحی به این دلیل است که تمرکز این پژوهش، بررسی عملکرد پایه‌های مالیاتی اخذ توسط سازمان امور مالیاتی کشور بوده است نه

^۱ Bastagli et al^۲ Chu et al^۳ Ekici

گمرک جمهوری اسلامی ایران. علاوه بر این، در پایه مالیات بر واردات، سهم عمده مالیات دریافتی، مربوط به مالیات بر سایر کالاها است و دامنه وسیعی از کالاها را شامل می‌شود که تعرفه‌های آن‌ها طی سال‌های مختلف تغییر کرده است. بنابراین امکان تفکیک اثرات این حجم از کالاها بر نابرابری درآمد میسر نمی‌باشد.

جهت نوآوری در این پژوهش، برخلاف مطالعات پیشین که یا اثر کل درآمدهای مالیاتی بر نابرابری درآمد را بررسی کرده‌اند یا صرفاً یک پایه مالیاتی خاص را مورد مطالعه قرار داده‌اند، از هر بخش از پایه‌های مالیاتی عمده اخذ شده توسط سازمان امور مالیاتی، پرسهم‌ترین نوع مالیات انتخاب و اثر آن بر نابرابری درآمد سنجیده شده است. این امر با توجه به تاثیر متفاوت هریک از پایه‌های مالیاتی بر توزیع درآمد (مالیات اشخاص حقوقی، مالیات بر ثروت، مالیات بر درآمد و مالیات بر کالا و خدمات) موجب کشف نقاط ضعف نظام مالیاتی در وصول مالیات می‌شود که با رفع این موضوع، می‌توان به بهبود توزیع درآمد کمک نمود. هم‌چنین، برای سنجش نابرابری از شاخص پالما نیز استفاده شده است که در مقایسه با ضریب جینی نسبت به تغییرات توزیع درآمد در دهکهای پایین درآمدی حساس‌تر است.

در این پژوهش ابتدا مقدمه‌ای در خصوص اثرات مالیات بر توزیع درآمد بیان شده است. در بخش دوم ادبیات موضوع و مطالعات تجربی صورت پذیرفته پیشین مورد توجه قرار گرفته است. در بخش سوم و چهارم به ترتیب، به روش‌شناسی و مدل برآورد، پرداخته شده است و در بخش پایانی، نتیجه‌گیری و توصیه‌های سیاستی ارائه گردیده است.

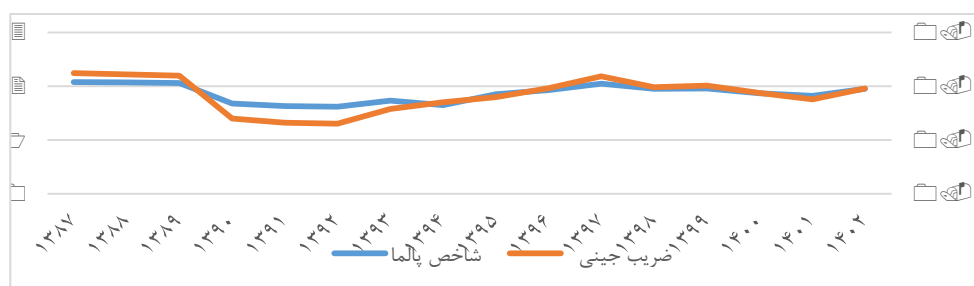
۲. مروری بر ادبیات

۲-۱. ادبیات نظری

نابرابری درآمد یکی از مهمترین چالش‌های اقتصادی و اجتماعی در بسیاری از کشورهاست که تحت تاثیر عوامل گوناگونی از جمله ساختار اقتصادی، سیاست‌های مالی، وضعیت بازار کار و سطح توسعه نهادی قرار دارد. در این میان نقش مالیات و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به عنوان دو عامل کلیدی و تاثیر گذار، همواره مورد توجه پژوهشگران بوده است. در این بخش ابتدا به مفاهیم و شاخص‌های مرتبط با نابرابری درآمد پرداخته می‌شود و سپس مبانی نظری مرتبط با مالیات و سرمایه‌گذاری خارجی بر توزیع درآمد مورد بررسی قرار می‌گیرد.

کوزنتس (۱۹۵۵) معتقد بود که در مراحل اولیه توسعه، نابرابری افزایش یافته و در مراحل بالاتر به تدریج کاهش می‌یابد. این الگو، بعداً به نام منحنی $(-U)$ وارون کوزنتس معروف شد. این دیدگاه بر اساس گذار از اقتصاد سنتی به اقتصاد مدرن شکل گرفته است که در آن ابتدا بخش کوچکی از جامعه وارد بخش نوین با دستمزد بالاتر می‌شود و با پیشرفت توسعه، توزیع درآمد متعادل‌تر می‌شود (مهرگان و همکاران، ۱۳۸۷).

به منظور اندازه‌گیری نابرابری درآمد، شاخص‌های متفاوتی از جمله ضریب جینی و شاخص پالما به کار برده می‌شود. بر اساس تعریف مرکز آمار ایران "شاخص پالما، نسبت ده درصد پردرآمدترین جمعیت به چهل درصد کم درآمدترین جمعیت است و تمرکز آن بر طبقات پایین و بالا است؛ در حالی که ضریب جینی کل توزیع درآمد را در نظر می‌گیرد و به تغییرات طبقه متوسط حساس‌تر است. به عبارت دیگر، شاخص پالما بر تفاوت‌های میان گروه‌های پردرآمد و کم‌درآمد تمرکز دارد و تنها زمانی تغییر می‌کند که توزیع درآمد در این دو گروه دچار تغییر شود.

نمودار ۱- شاخص پالما و ضریب جینی

منبع: گزارش توزیع درآمد مرکز آمار ایران طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۴۰۲

بر اساس مطالعات پیشین، مالیات به عنوان یکی از ابزارهای سیاست‌گذاری مالی، نقش مهمی در توزیع درآمد و کاهش نابرابری‌های اقتصادی ایفا می‌کند. مالیات‌ها از سه طریق عمده بر توزیع درآمد اثر می‌گذارند. کاهش نابرابری درآمدی، توزیع مجدد منابع و اثر بازدارنده بر تمرکز ثروت. در طریق اول، دولت با وضع مالیات تصاعدی، سهم بیشتری از درآمد ثروتمندان را کسب کرده و به بودجه عمومی اختصاص می‌دهد. در طریق دوم، دولت با استفاده از درآمدهای مالیاتی، خدمات عمومی رایگان یا یارانه‌هایی برای اقشار کم‌درآمد فراهم می‌کند و از این طریق به توزیع مجدد منابع می‌پردازد و در نهایت با اخذ مالیات بر دارایی و ارث می‌تواند از تمرکز ثروت در دست گروه خاصی از جامعه ممانعت بعمل آورد. آدام اسمیت، اقتصاددان مکتب کلاسیک، با تاکید بر اصل برابری (مبنی بر مالیات‌ها باید متناسب با توانایی پرداخت مالیات‌دهندگان باشد)، نشان می‌دهد که مالیات می‌تواند به توزیع مجدد درآمد کمک کند. همچنین بر اساس قضیه دوم اقتصاد رفاه، دولت می‌تواند از طریق مالیات‌ها در توزیع مجدد ثروت‌های اولیه مداخله کند. در این حالت، افراد در بازار رقابتی آزادانه به مبادله می‌پردازند و در نتیجه رفاه حداکثری حاصل می‌شود (دادگر و مهرگان، ۱۴۰۲). در نهایت اصلی‌ترین نظریه که به طور صریح به نقش مالیات بر توزیع درآمد می‌پردازد، به ماسگریو منتسب است. این نظریه به طور خاص به نقش دولت در تخصیص منابع و ارائه کالاهای خدماتی می‌پردازد که از نظر اجتماعی مفید هستند، اما ممکن است بازار آزاد نتواند آن‌ها را به طور کارآمد یا منصفانه توزیع کند. ماسگریو (۱۹۵۶) در کتاب بودجه‌های دولتی خود، سه نقش اصلی دولت را برمی‌شمارد: نقش تخصیصی، توزیعی و تثبیت‌کننده که به ترتیب مسئول ارتقای اهداف اجتماعی کارایی، برابری و ثبات کلان اقتصادی و مالی هستند (ویلدا سین و همکاران ۱، ۲۰۲۱). او در این راستا، مفهوم کالای استحقاقی را معرفی نمود. کالای استحقاقی به کالا یا خدماتی اطلاق می‌شود که دولت یا جامعه معتقد است که افراد باید به آن‌ها دسترسی داشته باشند، حتی اگر این افراد توانایی یا تمایل به پرداخت هزینه آن نداشته باشند. ماسگریو معتقد است که اثر مالیات بر توزیع درآمد به ترکیب مالیاتی اتخاذ شده در اقتصاد از لحاظ مستقیم و غیرمستقیم بودن مالیات‌ها نیز بستگی دارد (نور محمدی و همکاران، ۱۴۰۰). برخی از مطالعات تجربی اخیر از جمله مطالعه (اکسی ۲، ۲۰۲۲ و دیانوف و همکاران ۳، ۲۰۲۲) نیز مویید این موضوع است. در مطالعات آن‌ها، رابطه منفی معنادار بین مالیات بر درآمد اشخاص و نابرابری درآمد، نیز تایید گردید.

از دیگر عواملی که بر نابرابری درآمد، اثر می‌گذارد، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از طریق هدایت سرمایه و انتقال تکنولوژی، دانش فنی و سایر عوامل، موجب رشد و توسعه اقتصادی می‌شود.

^۱ Wildasin et al^۲ Ekici^۳ Dianov et al

محققان به منظور بررسی رابطه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و نابرابری درآمد از سه تئوری مدرنیزاسیون، تئوری وابستگی و حکمرانی خوب و تئوری شمال-جنوب استفاده می‌نمایند. بر اساس تئوری مدرنیزاسیون پس از گذار از مراحل اولیه توسعه و سطح آستانه درآمدی مشخص، با سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نابرابری درآمدی کاهش می‌یابد. براساس تئوری وابستگی استدلال می‌شود که به دلیل تفاوت‌های اولیه بین کشورها از نظر قدرت دولت، کنترل بازار داخلی و وابستگی به بازار خارجی، کشورها به روش‌های مختلفی توسعه می‌یابند و در نتیجه تفاوت‌هایی در سطح نابرابری درآمدی در داخل کشورها ایجاد می‌شود. بر اساس این تئوری، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از طریق انتقال فناوری مبتنی بر مهارت، دستمزد نسبی نیروی کار ماهر را در کشور میزبان با وارد کردن فناوری مبتنی بر مهارت افزایش می‌دهد (لال، ۱۹۸۵، جنکینز^۲، ۱۹۹۶، رونی^۳ و لی^۴، ۲۰۰۳). تئوری شمال-جنوب نیز توضیح می‌دهد که افزایش موجودی سرمایه جنوب نسبت به شمال می‌تواند دستمزد نسبی نیروی کار ماهر را در هر دو منطقه افزایش دهد. از این‌رو، در دسترس بودن نیروی کار نسبتاً ارزان در کشورهای میزبان فقیر ممکن است شرکت‌های مستقر در کشورهای ثروتمند را تشویق به انجام سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کند. بنابراین بر اساس این تئوری سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با افزایش دستمزد نسبی نیروی کار در کشورهای میزبان جنوب، نابرابری درآمد را در پی داشته باشد.

بنابراین به طور کلی می‌توان اذعان داشت، اثر سرمایه‌گذاری مستقیم بر نابرابری درآمد در کشورها یکسان و قطعی نمی‌باشد، بلکه به ساختار اقتصادی، ظرفیت نهادی، سطح توسعه یافتگی، کیفیت حکمرانی و سیاست‌های مکمل دولت در هر کشور بستگی دارد. در کشورهایی با نهادهای کارآمد، سیاست‌های توزیعی مناسب و بازار کار انعطاف‌پذیر، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی می‌تواند با انتقال فناوری، افزایش بهره‌وری و ایجاد اشتغال، منجر به بهبود توزیع درآمد شود.

۲-۲. پیشینه پژوهش

در این بخش ابتدا به مطالعات صورت گرفته در خصوص تاثیر مالیات بر توزیع درآمد پرداخته شده و سپس مطالعات مرتبط با تاثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر توزیع درآمد مورد توجه قرار گرفته است. ورزینا و لوکوویچ^۵ (۲۰۲۳) نقش مالیات را در کاهش نابرابری درآمد در کشورهای عضو اتحادیه اروپا بررسی نمودند. یافته‌ها نشان می‌دهد که مالیات تاثیر منفی و معنادار بر نابرابری درآمد دارد، هرچند این تاثیر نسبتاً ضعیف است.

ایدام و کوالو^۶ (۲۰۲۳) رابطه بین مالیات بر درآمد اشخاص و نابرابری درآمد را در یک مجموعه از کشورها طی دوره ۱۹۸۱-۲۰۰۵ مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحقیق نشان داد که افزایش مالیات بر درآمد اشخاص، تاثیر منفی و معناداری بر نابرابری درآمد دارد.

^۱ Lal

^۲ Jenkins

^۳ Rowney

^۴ Lee

^۵ Vrzina and Lukovic

^۶ Eydam and Qualo

اودراگو و همکاران (۲۰۲۲) با استفاده از روش حداقل مربعات دو مرحله‌ای ابزاری و رگرسیون چندکی، تاثیر مالیات بر نابرابری درآمد را در ۴۵ کشور جنوب صحرای آفریقا طی سال‌های ۱۹۸۰-۲۰۱۸ بررسی کردند. نتایج تحقیق نشان داد که مالیات، نابرابری درآمد را افزایش می‌دهد، بویژه در کشورهای که سطح نابرابری بالاتری دارند.

دیانونف و همکاران (۲۰۲۲) با استفاده از داده‌های ۲۸ کشور اتحادیه اروپا و روش تحلیل خوشه‌ای دو مرحله‌ای، اثر مالیات‌های مستقیم (مالیات بر درآمد شخصی، مالیات بر دارایی و مشارکت‌های اجتماعی) بر نابرابری درآمد را بررسی کردند. نتایج نشان داد که مالیات‌های مستقیم به طور قابل توجهی بر نابرابری اقتصادی تاثیر می‌گذارند، اما میزان این اثرگذاری به سطح توسعه اقتصادی و معماری خاص سیستم مالیاتی کشور بستگی دارد.

اکسی (۲۰۲۲) رابطه بین ترکیب مالیاتی و نابرابری درآمد را مورد بررسی قرار داد. نتایج پژوهش نشان داد که کشورهایی که مالیات بیشتری بر درآمد اعمال می‌کنند، سطح نابرابری کمتری دارند. در حالی که کشورهایی که تاکید بیشتری بر مالیات کالاها و خدمات دارند، سطح نابرابری بالاتری را تجربه می‌کنند.

هیروالله اوغلو و توزون (۲۰۲۰) تاثیر تغییرات سهم درآمدهای مالیاتی از تولید ناخالص داخلی بر ضریب جینی را در ترکیه و سایر کشورهای منتخب سازمان توسعه و همکاری اقتصادی طی سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۹ بررسی کردند. نتایج تحقیق حاکی از آن بود که افزایش سهم درآمدهای مالیاتی در تولید ناخالص داخلی، ضریب جینی را ۰/۱۷ کاهش می‌دهد.

مهرگان و همکاران (۱۴۰۱) تاثیر مالیات بر ارث بر توزیع درآمد ایران را طی دوره ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۷ ارزیابی کردند. نتایج تحقیق نشان داد که مالیات بر ارث، برخلاف مخارج دولتی، نرخ تورم، نرخ رشد جمعیت و نرخ بیکاری، باعث کاهش ضریب جینی و بهبود توزیع درآمد در بلندمدت می‌شود.

ملاسماعیلی دهشیری و همکاران (۱۴۰۱) با استفاده از روش پانل-دیتا، تاثیر مالیات بر مجموع درآمد بر توزیع درآمد در شش کشور منتخب سازمان توسعه و همکاری اقتصادی طی دوره زمانی ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۵ را بررسی نمودند. بر اساس نتایج بدست آمده، مالیات بر مجموع درآمد بر خلاف شاخص‌های تورم و بیکاری اثر مثبتی بر توزیع درآمد دارد.

نور محمدی و همکاران (۱۴۰۰) با استفاده از روش گشتاور تعمیم‌یافته، تاثیر سیستم مالیاتی بر توزیع درآمد در استان‌های ایران طی دوره ۱۳۸۵-۱۳۹۵ را بررسی کردند. نتایج نشان داد که مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی، مالیات بر ثروت، نرخ تورم و رشد اقتصادی باعث افزایش نابرابری درآمد می‌شود، در حالی که مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی، مالیات بر ارزش افزوده و نرخ بیکاری تاثیر معکوس و معنادار بر ضریب جینی دارند.

جعفری و همکاران (۱۴۰۰) با استفاده از روش خودرگرسیون برداری با وقفه‌های توزیعی به بررسی تاثیر همزمان سیاست‌های مالی و پولی بر نابرابری درآمد در ایران طی دوره ۱۳۹۶-۱۳۵۷ پرداختند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد افزایش درآمدهای مالیاتی سبب کاهش نابرابری درآمدی گردیده است. همچنین چنانچه میزان حجم پول، نرخ تورم، نرخ سود سپرده‌های مدت‌دار، نرخ ارز و مخارج دولت افزایش یابد، نابرابری درآمدی افزایش می‌یابد.

^۱ Ouedraogo et al^۲ Hayrullahoglu and Tuzun

فراهتی و ابونوری (۱۳۹۷) رابطه میان مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم و نابرابری توزیع درآمد در ایران را مورد مطالعه قرار داده‌اند. یافته‌ها نشان داد که مالیات‌های مستقیم در بلندمدت تاثیر منفی و معناداری بر نابرابری دارند، اما در کوتاه‌مدت اثر آن‌ها مثبت و نامتقارن می‌باشد. همچنین، مالیات‌های غیرمستقیم تاثیر معناداری بر نابرابری توزیع درآمد ندارند.

کریمی و دورباش (۱۳۹۷) با استفاده از مدل گشتاورهای تعمیم‌یافته، اثر مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم بر توزیع درآمد را در ۲۷ استان ایران، بررسی کردند. نتایج نشان داد که مالیات‌های مستقیم بر خلاف مالیات‌های غیرمستقیم، باعث افزایش ضریب جینی می‌شوند.

صادقی و همکاران (۱۳۹۶) با استفاده از روش خودرگرسیون برداری عامل افزوده (و داده‌های فصلی طی دوره ۱۳۶۹-۱۳۹۳ به بررسی تاثیر سیاست‌های مالی دولت بر توزیع درآمد پرداختند. توابع واکنش آنی حاصل از برآورد مدل نشان می‌دهد شوک مثبت به اندازه یک انحراف معیار در مالیات‌های مستقیم و مالیات‌های غیرمستقیم و شوک مخارج عمرانی دولت، با کاهش ضریب جینی باعث بهبود توزیع درآمد می‌گردند. اما شوک در مخارج جاری دولت ضریب جینی را افزایش داده و موجب بدتر شدن توزیع درآمد می‌شود.

سالم و نادمی (۱۳۹۵) با استفاده از مدل‌های رگرسیون آستانه‌ای تاثیر مالیات بر و توزیع درآمد در ایران را بررسی کردند. نتایج نشان داد که مالیات‌ها تا حد آستانه مشخصی تاثیر معناداری بر توزیع درآمد ندارد، اما پس از عبور از این آستانه، افزایش نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی باعث بدتر شدن توزیع درآمد می‌شود.

مهرآرا و اصفهانی (۱۳۹۴) با استفاده از رویکرد پانل-دیتا، تاثیر ساختار مالیاتی ۱۹ کشور را بر توزیع درآمد طی دوره زمانی ۱۹۹۵ تا ۲۰۱۲ بررسی کردند. بر اساس یافته‌های تحقیق، با افزایش سهم مالیات بر درآمد شخصی و سهم مالیات بر شرکت‌ها از کل درآمدهای مالیاتی، ضریب جینی کاهش یافت، اما افزایش مالیات بر کالاها و خدمات نابرابری درآمد را تشدید می‌کند. همچنین فرضیه U وارون کوزنتس مورد آزمون واقع شد که بر اساس نتایج، فرضیه مذکور برای داده‌های پانل مورد تایید قرار گرفت اما برای ایران تایید نشد.

خانزادی و همکاران (۱۳۹۴) با استفاده از رویکرد خودرگرسیون با وقفه توزیعی، تاثیر کوتاه‌مدت و بلندمدت درآمدهای مالیاتی بر توزیع درآمد و شاخص توسعه انسانی را طی سال‌های ۱۳۵۰ الی ۱۳۹۱ بررسی کردند. با توجه به نتایج حاصله، مشخص گردید افزایش سهم مالیات‌های غیرمستقیم به تولید ناخالص داخلی باعث بهبود وضعیت توزیع درآمد می‌شود اما مالیات‌های مستقیم، توزیع درآمد را بدتر می‌کنند.

بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش درخصوص اثر مالیات‌ها بر توزیع درآمد، نشان از نبود اتفاق نظر در مطالعات موجود را نشان می‌دهد. نتایج آن‌ها به ویژگی‌های ساختار مالیاتی و نهادی یک کشور، دوره مطالعه و روش تحلیلی بستگی دارد.

در ادامه به برخی مطالعات صورت گرفته در خصوص رابطه بین سرمایه‌گذاری خارجی و نابرابری درآمد، اشاره شده است.

آکومه و همکاران^۱ (۲۰۲۵) با استفاده از تکنیک‌های رگرسیون حداقل مربعات معمولی و به ظاهر نامرتبط، به تجزیه و تحلیل جریان و موجودی سرمایه‌گذاری بر نابرابری درآمد در غنا پرداختند. این مطالعه نشان داد که جریان

^۱ Akomeah et al

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، موجودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و سرانه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر نابرابری درآمدی تأثیر مثبت و معنی‌داری داشتند.

سوتو و همکاران^۱ (۲۰۲۳) با استفاده از روش پانل دیتا در ۴۶ کشور با بار مالیاتی کم، به بررسی تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر نابرابری درآمد در کشورهایی که دارای مشوق‌های مالیاتی برای این نوع سرمایه‌گذاری هستند، طی دوره ۲۰۲۱-۲۰۰۰ پرداختند. نتایج تحقیق نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به کاهش نابرابری درآمد و بهبود رفاه در کشورهای مورد مطالعه کمک کرده است. هم‌چنین آن‌ها نتیجه گرفتند که این فرآیند در صورت وجود یک چارچوب مالیاتی حمایتی مناسب، اثربخش‌تر خواهد بود.

وانگ و همکاران^۲ (۲۰۲۳) در مطالعه خود با استفاده از رویکرد حداقل مربعات تعمیم یافته، اثر توزیعی جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را در ۱۲۶ کشور منتخب بررسی کردند. شاخص پارتو، که بر اساس سهم‌های درآمدی بالا ساخته شده است نشان می‌دهد که جریان ورودی سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نابرابری درآمد را در کشورهای دارای بازارهای نوظهور کاهش می‌دهد، اما در کشورهای توسعه‌یافته، نابرابری درآمد را افزایش می‌دهد.

رضک و همکاران^۳ (۲۰۲۲) تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر نابرابری درآمد در مصر را طی دوره ۱۹۷۵ تا ۲۰۱۷ بررسی نمودند. نتایج تحقیق آن‌ها حاکی از آن است که افزایش یک درصدی در جریان ورودی سرمایه‌گذاری خارجی (به عنوان درصدی از تشکیل سرمایه ثابت ناخالص) منجر به کاهش ۰/۰۱۸ درصدی ضریب‌جینی می‌شود.

لی و همکاران^۴ (۲۰۲۱) با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم یافته دو مرحله‌ای، تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر نابرابری درآمد در ویتنام را، با در نظر گرفتن محدودیت‌های سطوح تحصیلی، تحلیل کردند. یافته‌های تجربی نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تمایل به افزایش نابرابری درآمد در ویتنام دارد و رابطه غیرخطی بین این دو متغیر تایید شده است.

کاولی‌هوا و آجاسی^۵ (۲۰۱۷) تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر نابرابری درآمد را در ۱۶ کشور آفریقایی طی سال ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۳ بررسی کردند. نتایج نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی موجب بهبود توزیع درآمد در کشورهای مورد مطالعه شده است؛ با این حال، این اثر با افزایش حجم سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی کاهش می‌یابد. سوانز^۶ (۲۰۱۶) رابطه بین سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و نابرابری درآمد را در سه بخش مواد اولیه، صنعت تولید و خدمات در آمریکای لاتین، با استفاده از داده‌های پانل برای ۱۳ اقتصاد طی دوره ۱۹۸۰-۲۰۰۹، بررسی نمود. یافته‌ها نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی موجب افزایش نابرابری درآمد در بخش‌های خدمات و تولید شده است.

حسینی و همکاران^۷ (۱۴۰۳) با استفاده از رویکرد خودرگرسیون با وقفه توزیعی به بررسی رابطه بین نابرابری درآمد و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و عوامل موثر بر آن در ایران، طی دوره ۱۳۷۶ تا ۱۴۰۱ پرداختند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، در کوتاه‌مدت، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و درجه باز بودن تجاری، اثر مثبت و معنادار بر ضریب جینی دارند.

^۱ Soto et al^۲ Wang et al^۳ Rezak et al^۴ Le et al^۵ Kaulihowa and Adjasi^۶ Suanes

احمد زاده و همکاران (۱۳۹۶) با استفاده از رویکرد داده‌های پانل پویا، اثر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر توزیع درآمد کشورهای در حال توسعه با درآمد بالاتر و پایین‌تر از میانگین را طی دوره ۱۹۹۰-۲۰۱۴ بررسی کردند. یافته‌ها نشان می‌دهد که با افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، ضریب جینی افزایش یافته و توزیع درآمد ناعادلانه‌تر می‌شود. علاوه بر این، فرضیه کوزنتس مورد آزمون قرار گرفت. نتایج نشان داد که این فرضیه برای کشورهای در حال توسعه با درآمد بالاتر از میانگین تایید شده، اما برای کشورهای با درآمد پایین‌تر از میانگین، صادق نیست.

صابونچی و ورشید زاده (۱۳۹۳) طی دوره زمانی ۱۳۵۳-۱۳۹۰ با استفاده از روش خودرگرسیون برداری با وقفه توزیعی اثر جهانی شدن و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر توزیع درآمد در ایران را تحلیل نمودند. یافته‌ها نشان می‌دهد که با افزایش سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و آزادسازی تجاری، نابرابری درآمدی به موازات افزایش همگرایی اقتصاد ایران به سوی اقتصاد جهانی کاهش می‌یابد.

آذربایجانی و همکاران (۱۳۹۲) تاثیر تجارت و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر توزیع درآمد را در ایران بررسی کردند. آن‌ها با استفاده از روش خودرگرسیون برداری با وقفه توزیعی، وجود رابطه بلندمدت میان متغیرها را طی دوره ۱۳۵۷ تا ۱۳۸۹ مورد مطالعه قرار دادند. یافته‌ها نشان داد که در بلندمدت افزایش تجارت و جذب سرمایه‌گذاری خارجی به ترتیب منجر به کاهش و افزایش نابرابری درآمدی می‌شود.

در جمع‌بندی مطالعات صورت گرفته می‌توان بیان کرد که پژوهش حاضر از چند جنبه مهم نوآوری دارد که آن را از مطالعات پیشین متمایز می‌کند. برخلاف مطالعات پیشین که یا اثر کل درآمدهای مالیاتی بر نابرابری درآمد را بررسی کرده‌اند یا صرفاً یک پایه مالیاتی خاص را مورد مطالعه قرار داده‌اند، از هر بخش از پایه‌های مالیاتی عمده اخذ شده توسط سازمان امور مالیاتی، پرسهم‌ترین نوع مالیات انتخاب و اثر آن بر نابرابری درآمد سنجیده شده است. این امر با توجه به تاثیر متفاوت هریک از پایه‌های مالیاتی بر توزیع درآمد (مالیات اشخاص حقوقی، مالیات بر ثروت، مالیات بر درآمد و مالیات بر کالا و خدمات) موجب کشف نقاط ضعف نظام مالیاتی در وصول مالیات می‌شود که با رفع این موضوع، می‌توان به بهبود توزیع درآمد کمک نمود. همچنین، برای سنجش نابرابری از شاخص پالما نیز استفاده شده است که در مقایسه با ضریب جینی نسبت به تغییرات توزیع درآمد در دهکهای پایین درآمدی حساس‌تر است.

۳. روش پژوهش

این تحقیق از نظر هدف کاربردی و بر اساس ماهیت داده‌ها، کمی است. در این مدل، شاخص پالما (Palma) و ضریب جینی (Gini) به عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته می‌شود. متغیرهای مستقل شامل مالیات بر ارزش افزوده (VAT)، مالیات بر ارث (Inheritance)، مالیات مشاغل (Business)، مالیات بر اشخاص حقوقی غیردولتی (CIT)، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) و درآمد سرانه (GDPP) هستند. داده‌های مالیاتی به صورت فصلی و از گزارش معاونت مالی و خزانه داری کل کشور جمع آوری شده است. کلیه داده‌های سالانه با استفاده از روش دنتون در نرم افزار ایویوز به داده‌های فصلی تبدیل شده‌اند. داده‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از بانک اطلاعات سری زمانی بانک جهانی جمع آوری شده است. داده‌های شاخص پالما و ضریب جینی از مرکز آمار ایران اخذ شده است. در این تحقیق، برای توصیف متغیرها و بررسی فروض کلاسیک از آمار توصیفی استفاده شده است. برای تخمین و تجزیه و تحلیل روابط بین متغیرها، از مدل خودرگرسیون برداری با وقفه توزیعی استفاده شده است.

روش خودرگرسیون برداری با وقفه توزیعی که نخستین بار توسط پسران و همکاران (۲۰۰۱) ارائه شد، بر مبنای رهیافت پویا و مدل تصحیح خطای نامقید بنا شده است. در این مدل، متغیر وابسته تابعی از متغیرهای مستقل و وقفه‌های آن و مقادیر باوقفه خود متغیر وابسته است. شکل کلی مدل $ARDL(p,q)$ عبارت است از:

$$y_t = a_0 + \sum_{i=1}^p a_i y_{t-i} + \sum_{j=0}^q B_j x_{t-j} + v_t \quad (1)$$

برای استفاده از این مدل، لازم است که متغیر وابسته در سطح مانا نباشد، روابط کوتاه‌مدت و بلندمدت به صورت همزمان بررسی شوند، وجود روابط بلندمدت تایید شود و فروض کلاسیک نقض نشود (مهرگان و همکاران ۱۴۰۱: ۲۹۲).

مدل خودرگرسیون برداری با وقفه توزیعی نسبت به سایر روش‌های هم‌انباشتگی از چندین مزیت برخوردار است: ۱- در مواقعی که نمونه‌ها کوچک و برخی از متغیرها درون‌زا باشند، یک تخمین‌زن کاراست؛ ۲- در این مدل امکان تخمین همزمان مولفه‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت میسر می‌باشد و در نهایت اجازه می‌دهد متغیرهای وقفه‌های بهینه مختلفی داشته باشند (عباسی نژاد و گودرزی فراهانی، ۱۳۹۲).

دلیل اصلی استفاده از رویکرد خودرگرسیون برداری با وقفه توزیعی این است که مالیات‌ها و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به عنوان متغیرهای مستقل مدل، معمولاً اثرات فوری ندارند و با تأخیر (وقفه) بر نابرابری درآمد تأثیر می‌گذارند. هم‌چنین به‌طور صریح وقفه‌های توزیعی متغیرهای مستقل (مانند مالیات) را در نظر می‌گیرد و امکان تحلیل اثرات کوتاه‌مدت و بلندمدت را فراهم می‌کند و در نهایت با استفاده از این روش می‌توان مشخص نمود که اثر مالیات و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر نابرابری درآمدی در بلندمدت پایدار است یا خیر.

۴. برآورد مدل و تجزیه و تحلیل یافته‌ها

برای بررسی تأثیر مالیات و سرمایه‌گذاری خارجی بر نابرابری درآمد در ایران طی فصل چهارم ۱۳۸۷ الی فصل چهارم سال ۱۴۰۲، بر اساس مبانی نظری و مطالعات تجربی، از مدل زیر استفاده شده است.

$$LPalma_t = B_0 + B_1 LVAT_t + B_2 LInheritance\ tax_t + B_3 LBusiness\ tax_t + B_4 LCIT_t + B_5 LFDI_t + B_6 LGDPP_t + B_7 LGDPP^2_t + U_t \quad (2)$$

$$LGini_t = B_0 + B_1 LVAT_t + B_2 LInheritance\ tax_t + B_3 LBusiness\ tax_t + B_4 LCIT_t + B_5 LFDI_t + B_6 LGDPP_t + B_7 LGDPP^2_t + U_t \quad (3)$$

آزمون مانایی

جدول ۱. آزمون ریشه واحد KPSS

متغیر	مقدار بحرانی (۰.۵٪)	آماره آزمون	نتیجه	متغیر	مقدار بحرانی (۰.۵٪)	آماره آزمون	نتیجه
LPalma	۰/۴۶	۰/۵۰	نامانا	LBusiness tax	۰/۴۶	۱/۵۰	نامانا
Dlpalma		۰/۲۸	مانا	DLBusiness tax		۰/۰۵	مانا
LGINI		۰/۴۹	نامانا	Inheritance tax		۱/۵۳	نامانا
DLGINI		۰/۲۹	مانا	DLInheritance tax		۰/۰۸	مانا
LVAT		۱/۵۳	نامانا	LGDPP		۰/۲۶	مانا
DLVAT		۰/۰۴	مانا	LFDI		۰/۷۸	نامانا
LCIT		۱/۴۴	نامانا	DLFDI		۰/۱۵	مانا

				56	0/06		DLCIT
--	--	--	--	----	------	--	-------

منبع: یافته های پژوهش

بر اساس نتایج آزمون KPSS (جدول ۱)، تمامی متغیرها به جزء درآمد سرانه که در سطح مانا می‌باشد، با یک مرتبه تفاضل گیری مانا شده‌اند.

آزمون هم‌انباشتگی

پس از بررسی مانایی متغیرها در صورتی که همه متغیرها هم انباشته از یک مرتبه نباشند، نخستین گام در مدل خودرگرسیون برداری با وقفه توزیعی، بررسی وجود رابطه بلندمدت میان متغیرها از طریق آزمون هم‌انباشتگی است. در پژوهش حاضر، برای بررسی وجود روابط بلندمدت از آزمون باند (Bound test) استفاده شده است. در این آزمون، فرضیه صفر عدم هم‌انباشتگی در مقابل فرضیه جایگزین آن یعنی هم‌انباشتگی بررسی می‌شود. اگر آماره F محاسبه شده زیرکران پایین مقدار بحرانی قرار گیرد، فرضیه صفر مبنی بر عدم هم‌انباشتگی نمی‌تواند رد شود. اما آماره F محاسبه شده فراتر از کران بالای مقدار بحرانی قرار گیرد، فرضیه صفر رد می‌شود و این امر به معنی وجود رابطه بلندمدت می‌باشد (سیران و همکاران، ۲۰۰۱).

جدول ۲. آزمون باند

آماره F (٥٪)	GINI		PALMA		آماره F (٥٪)
	I(0)	I(1)	I(0)	I(1)	
١٩/١٨	٢/١٧	٣/٢١	٣/٢١	٢/١٧	١٦/٧٠

منبع: یافته های پژوهش

بر اساس نتایج جدول ۲ مقدار آماره F بیشتر از مقادیر بحرانی (۱) در سطح معناداری ۵ درصد است، بنابراین وجود روابط بلندمدت بین متغیرها اثبات می‌شود.

نتایج برآورد الگوی کوتاه مدت

حداکثر وقفه بهینه مدل متناسب با تعداد مشاهدات و نوع متغیرهای استفاده شده در مدل، ۴ منظور گردید. هم‌چنین برای برآورد از معیار آکاٹیک بهره گرفته شده است. مطابق با این شرایط الگوی پیشنهادی برای مدل ۲ و ۳ به ترتیب (Δ) و ARDL(۱) و (Δ) و ARDL(۱) برآورد شده است.

جدول ۳. نتایج تخمین کوتاه مدت

prob	t-statistic	ضریب	متغیر (معادله شماره ۳)	prob	t-statistic	ضریب	متغیر (معادله شماره ۲)
۰/۰۰	۲۵/۵۷	۰/۹۱	LGini(-1)	۰/۰۰	۱۹/۷۰	۰/۸۶	LPalma(-1)
۰/۰۰	۳/۲۴	۰/۰۰۹	LVAT(-2)	۰/۰۰	۳/۴۸	۰/۰۲	LVAT(-2)
۰/۰۴	۲/۱۱	۰/۰۰۶	LBusiness tax	۰/۱۱	۱/۶۳	۰/۰۱	LBusiness tax
۰/۰۰	-۶/۲۳	-۰/۰۳	LINHERITANCE	۰/۰۰	-۵/۶۳	-۰/۰۷	LINHERITANCE
۰/۰۰	۵/۸۶	۰/۰۲	LCIT	۰/۰۰	۵/۲۵	۰/۰۵	LCIT
۰/۰۰	-۳/۳۴	-۵/۲۶	LGDP(-3)	۰/۰۵	-۲/۰۲	-۷/۹۷	LGDP
۰۰/۰	-۳/۸۳	-۱۳/۸۰	LGDP^2(-3)	۰/۰۳	-۲/۲۴	-۲۰/۴۰	LGDP^2
۰/۰۷	۱/۸۳	۰/۰۱	LFDI(-2)	۰/۲۶	۱/۴۸	۰/۰۲	LFDI

۰/۰۰	-۹/۰۲	-۱/۰۵	C	۰/۰۰	-۷/۴۹	-۲/۰۵	C
------	-------	-------	---	------	-------	-------	---

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج تخمین مدل در کوتاه‌مدت، وقفه متغیر پالما و ضریب جینی، معنادار و مثبت و به ترتیب برابر ۰/۸۶ و ۰/۹۱ است. بنابراین، شاخص پالما و ضریب جینی به مقدار خود در دوره قبل وابسته هستند. ضمن اینکه نشان می‌دهد که دنباله رفتار این دو متغیر بطور یکنواخت به سمت مقدار تعادلی همگرا است.

ضریب متغیر مالیات بر ارزش افزوده در هر دو مدل (معادله شماره ۲ و ۳)، غیرمعنادار می‌باشد، اما وقفه دوم این متغیر مثبت و معنادار می‌باشد. به همین دلیل، افزایش مالیات بر ارزش افزوده باعث افزایش شاخص پالما و ضریب جینی و در نتیجه بدتر شدن توزیع درآمد می‌شود. این نتیجه با ادبیات نظری و تجربی (اکسی، ۲۰۲۲؛ مهرآرا و اصفهانی، ۱۴۰۱) که بیان می‌کند مالیات‌های غیرمستقیم تمایل به نابرابر کردن درآمد دارند، هم‌خوانی دارد. علت معنادار شدن ضریب با وقفه مالیات بر ارزش افزوده، به نحوه دریافت و پرداخت این مالیات در ایران مربوط می‌شود. در ایران، مالیات بر ارزش افزوده به صورت فصلی وصول می‌شود و مودیان مالیاتی تا پایان ماه بعد فرصت دارند اظهارنامه خود را تکمیل و مالیات را پرداخت کنند. این مدت در برخی موارد یک تا دو ماه دیگر تمدید می‌شود، که منجر به ایجاد وقفه در وصول مالیات می‌گردد.

ضریب مالیات بر اشخاص حقوقی غیردولتی نیز در هر دو مدل مثبت و معنادار است. به بیان دیگر، مالیات بر اشخاص حقوقی غیردولتی موجب بدتر شدن توزیع درآمد و افزایش نابرابری می‌شود. این امر می‌تواند به این دلیل باشد که ساختار مالیات اشخاص حقوقی در ایران، تصاعدی نمی‌باشد و به جز شرکت‌های بورسی و بعضاً شرکت‌های تولیدی که در برخی مواقع مشمول نرخ ترجیحی می‌شوند، بقیه اشخاص حقوقی مشمول مالیات با نرخ واحد ۲۵ درصد می‌شوند. این امر ممکن است موجب افزایش بار مالیاتی بیشتر بر دوش بنگاه‌های کوچک و متوسط که امکان برنامه‌ریزی و فرار مالیاتی کمتری دارند، شود. در این صورت کارآمدی سیستم مالیاتی کاهش یافته و نابرابری درآمد افزایش می‌یابد.

اثر مالیات مشاغل بر شاخص پالما معنادار نمی‌باشد اما اثر آن بر ضریب جینی، اگرچه ناچیز است، اما مثبت و معنادار می‌باشد. یکی از دلایل این امر، فرار مالیاتی گسترده در این بخش است که ناشی از شفافیت پایین و کمبود اطلاعات درباره فعالیت‌های اقتصادی در بخش مشاغل می‌باشد. با وجود این که بخش مشاغل حدود ۳۰ درصد از ارزش افزوده را ایجاد می‌کند، اما سهم مالیات بر درآمد مشاغل از کل درآمدهای مالیاتی حدود ۵ درصد می‌باشد. علاوه بر این، مالیات ابرازی این بخش تقریباً نصف مالیات قطعی می‌باشد بنابراین با توجه به سهم اندک مالیات پرداختی مشاغل نسبت به ارزش افزوده بالای این بخش، مالیات مشاغل به بهبود توزیع درآمد کمکی نمی‌کند.

اثر مالیات بر ارث بر شاخص پالما و ضریب جینی منفی است. در واقع با افزایش مالیات بر ارث توزیع درآمد بهتر می‌شود و نابرابری کاهش پیدا می‌کند. این نتیجه، مباحث نظری و تئوریک را تایید می‌کند.

اثر ضریب متغیر درآمد سرانه واقعی به عنوان نمایه‌ای از شاخص رشد اقتصادی بر روی شاخص پالما، منفی است یعنی با افزایش درآمد سرانه، توزیع درآمد بهتر می‌شود. اثر وقفه مجذور متغیر مذکور، نیز منفی است. بنابراین فرضیه کوزنتس در بازه زمانی مورد نظر، تایید نمی‌گردد. عدم تایید فرضیه کوزنتس در ایران می‌تواند به علت ضعف در نظام مالیاتی و رشد اقتصادی ناپایدار و پرنوسان باشد. در ایران به دلیل سهم پایین مالیات بر درآمد به خصوص مالیات

مشاغل و تمرکز مالیات‌ستانی بر بخش‌های مصرفی مانند مالیات بر ارزش افزوده، کارکرد بازتوزیعی مالیات ضعیف است. هم‌چنین رشد اقتصادی در ایران به علت وجود تحریم‌ها و نوسانات نرخ ارز ناپایدار می‌باشد که این امر امکان تحقق مسیر U معکوس کوزنتس که لازمه آن رشد مستمر و تدریجی است را از بین می‌برد.

اثر سرمایه‌گذاری خارجی بر شاخص پالما معنادار نمی‌باشد. اما اثر وقفه دوم این متغیر بر ضریب جینی در سطح ۱۰ درصد معنادار و مثبت می‌باشد. یکی از دلایل این امر، شرایط ایران در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و روند نزولی آن در دو دهه اخیر به دلیل تحریم‌های بین‌المللی، بی‌ثباتی اقتصادی و فضای نامناسب کسب و کار می‌باشد. بنابراین، تاثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر توزیع درآمد منطبق بر تئوری شمال-جنوب و ادبیات تجربی (آکومه و همکاران، ۲۰۲۵، لی و همکاران، ۲۰۲۱؛ حسینی و همکاران، ۱۴۰۳؛ احمدزاده و همکاران، ۱۳۹۶ و آذربایجانی و همکاران، ۱۳۹۲) می‌باشد. بر اساس این تئوری، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با افزایش دستمزد نسبی نیروی کار در کشورهای میزبان، نابرابری درآمد را افزایش می‌دهد.

آزمون فروض کلاسیک

جدول ۴: آمار توصیفی

نتیجه	چارک-بر	کشیدگی	چولگی	انحراف معیار	مینیم	ماکزیم	میانگین	متغیر	
معادله ۲	۰/۹۱	۳/۰۳	-۰/۱۳	۰/۰۰	-۰/۰۱	۰/۰۱	۱۸e-۸.۱	Residuals	توزیع نرمال
معادله ۳	۰/۹۴	۳/۲۰	۰/۰۴	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۱۸e-۷.۷-	Residuals	توزیع نرمال

منبع: یافته‌های پژوهش

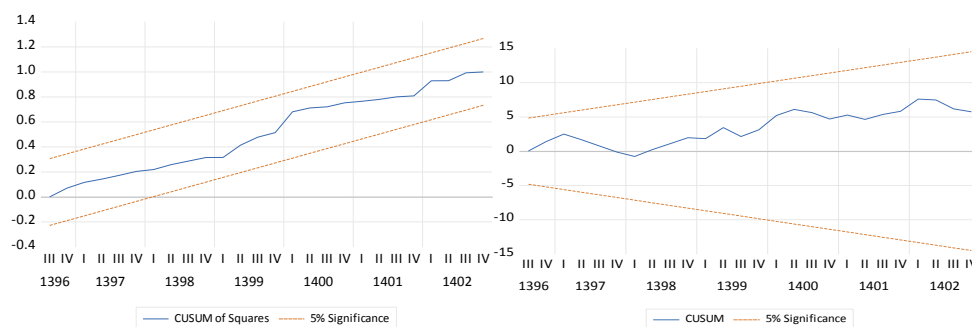
جدول ۵: آزمون خودهمبستگی بروش-گادفری و آزمون ناهمسانی واریانس بروش-پاگان-گادفری

آزمون خودهمبستگی				
F-statistic	Prob.	Obs*R-squared	Prob.Chi-Square(2)	
۰/۵۴	F(۲,۲۴):۰/۷۹	۲/۴۹	۰/۵۸	معادله ۲
۰/۲۰	F(۲,۲۵):۰/۹۷	۰/۱۰	۰/۹	معادله ۳
آزمون ناهمسانی واریانس				
۰/۶۹	F(۳۰,۲۶):۰/۸۳	۲۵/۴۰	۰/۷	معادله ۲
۱/۰۱	F(۲۹,۲۷):۰/۴۸	۲۹/۷۵	۰/۴	معادله ۳

منبع: یافته‌های پژوهش

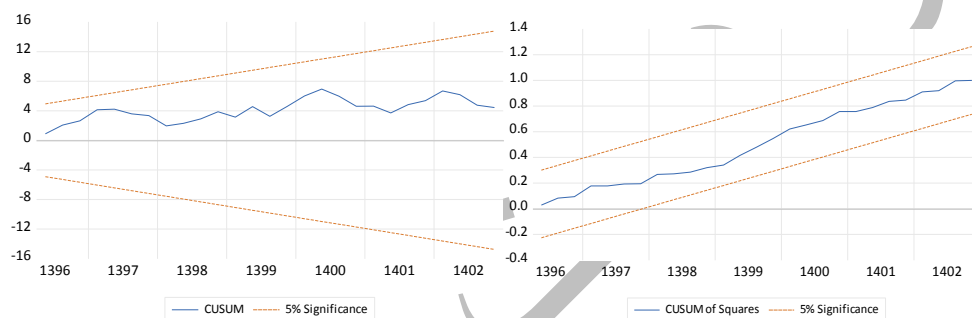
آزمون ثبات ضرایب

به منظور اطمینان از پایداری رگرسیون برآورد شده و صحت نتایج به دست آمده، آزمون‌های پایداری CUSUM و CUSUMSQ برای مدل ARDL انجام شده است. با توجه به این‌که در نمودارهای ۲ تا ۶ مقادیر برآورد شده در محدوده مقادیر بحرانی قرار دارند، می‌توان نتیجه گرفت که شکست ساختاری وجود ندارد و رگرسیون پایدار است.

نمودار شماره (۲) و (۳): آزمون ثبات ضرایب مربوط به معادله شماره ۲

منبع: یافته‌های پژوهش

نمودار شماره (۴) و (۵): آزمون ثبات ضرایب مربوط به معادله شماره ۳

منبع: یافته‌های پژوهش

نتایج برآورد بلندمدت الگو

جدول ۶: نتایج برآورد بلندمدت الگو

prob	t-statistic	ضریب	متغیر (معادله شماره ۳)	prob	t-statistic	ضریب	متغیر (معادله شماره ۲)
۰/۰۳	۲/۱۷	۰/۴۵	LVAT	۰/۰۱	۲/۷۶	۰/۶۶	LVAT
۰/۱۱	۱/۶۴	۰/۰۷	LBUSINESS tax	۰/۱۵	۱/۴۸	۰/۰۸	LBUSINESS tax
۰/۰۴	-۲/۱۵	-۱/۷۱	LINHERITANCE	۰/۰۱	-۲/۷۱	-۲/۳۴	LINHERITANCE
۰/۰۴	۲/۱۱	۰/۹۷	LCIT	۰/۰۱	۲/۶۲	۱/۲۹	LCIT
۰/۰۵	-۱/۹۹	-۶۶/۴۷	LGDP	۰/۰۱	-۲/۵۷	-۹۵/۶۶	LGDP
۰/۰۵	-۱/۹۹	-۱۳۵/۹۷	LGDP^2	۰/۰۱	-۲/۶۰	-۲۰۱/۳۳	LGDP^2
۰/۰۵	۲/۰۳	۰/۴	LFDI	۰/۰۱	۲/۵۰	۰/۷	LFDI
۰/۰۳	-۲/۲۲	-۱۲/۷۴	C	۰/۰۱	-۲/۵۲	-۱۵/۷۰	C

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج برآورد، همه متغیرها به جزء مالیات بر مشاغل، معنادار هستند. مطابق با یافته‌ها، اثر مالیات بر ارزش افزوده بر ضریب جینی و شاخص پالما مثبت است. به این معنا که با افزایش مالیات بر ارزش افزوده، توزیع درآمد، نابرابرتر می‌شود. سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بلندمدت منجر به ناعدلانتر شدن توزیع درآمد می‌شود. مالیات بر ارث و درآمد سرانه در بلندمدت، بهبود توزیع درآمد را در پی دارند.

مدل تصحیح خطا

جدول ۷: نتایج مدل تصحیح خطا

متغیر (معادله شماره ۲)	ضریب	t-statistic	prob	متغیر (معادله شماره ۳)	ضریب	t-statistic	prob
D(LVAT(-1))	-۰/۰۸	-۱۱/۲۸	۰/۰۰	D(LVAT(-1))	-۰/۰۰۵	-۲/۵۶	۰/۰۱
D(LBusiness tax)	۰/۰۱	۱/۶۳	۰/۱۱	D(LBusiness tax)	۰/۰۱	۳/۷۱	۰/۰۰
D(LINHERITANCE)	-۰/۰۷	-۹/۵۰	۰/۰۰	D(LINHERITANCE)	-۰/۰۳	-۱۰/۵۱	۰/۰۰
D(CIT)	۰/۰۵	۹/۴۵	۰/۰۰	D(CIT)	۰/۰۲	۱۰/۶۷	۰/۰۰
LGDP	-۷/۹۷	-۲/۹۳	۰/۰۰	LGDP	۹۷/۵	-۴/۸۷	۰/۰۰
D(LGDP^2)	-۲۰/۴۰	-۳/۲۷	۰/۰۰	D(LGDP^2)	۱۳/۸۰	۴/۸۶	۰/۰۰
(D(LFDI)(-1)	-۰/۰۵	-۳/۷۹	۰/۰۰	(D(LFDI)(-1)	-۰/۰۳	-۵/۱۰	۰/۰۰
CointEq(-۱)	-۰/۱۳	-۱۴/۰۲	۰/۰۰	CointEq(-۱)	-۰/۰۸	-۱۴/۶۹	۰/۰۰

منبع: یافته‌های پژوهش

بر اساس نتایج، ضریب تصحیح خطا برای شاخص پالما و ضریب جینی به ترتیب برابر با مقدار ۰/۱۳ و ۰/۰۸- است که از نظر آماری معنادار بوده و دارای علامت منفی است. بنابراین، نتایج کوتاه‌مدت و بلندمدت الگو، هم‌گرا هستند و در هر دوره، ۱۳ و ۸ درصد از خطای مدل کوتاه‌مدت اصلاح می‌شود و به مدل بلندمدت هم‌گرا خواهد شد. این بدان معناست که هرگونه شوک به نابرابری درآمدی به تدریج کاهش می‌یابد و متغیرها به سمت رابطه تعادلی بلندمدت خود باز می‌گردند.

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهادها

مالیات و ساختار نظام مالیاتی یکی از مهمترین عوامل موثر بر توزیع درآمد بشمار می‌روند. در این مطالعه، تأثیر مهمترین اقلام عمده مالیاتی اعم از مالیات‌های مستقیم و غیر مستقیم، بر توزیع درآمد ایران بررسی شده است. علاوه بر اثر توزیعی مالیات، عواملی همچون سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و درآمد سرانه نیز مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. نتایج تحقیق حاکی از آن است که مالیات بر ارزش افزوده، مالیات اشخاص حقوقی غیردولتی، مالیات بر مشاغل و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی موجب وخیم‌تر شدن وضعیت توزیع درآمد در ایران می‌شوند. در مقابل مالیات بر ارث و درآمد سرانه به بهبود توزیع درآمد کمک می‌کنند.

با توجه به آن‌که مالیات بر ارزش افزوده به عنوان مهمترین منبع مالیاتی در بخش مالیات‌های غیرمستقیم، حدود ۲۹ درصد از کل درآمدهای مالیاتی را تشکیل می‌دهد و بر اساس نتایج تحقیق تأثیر منفی بر توزیع درآمد دارد، پیشنهاد می‌شود نرخ مالیات بر ارزش افزوده افزایش نیابد. با توجه به سهم ۳۰ درصدی بخش مشاغل در تولید ناخالص ملی و سهم پایین آن‌ها در پرداخت مالیات، پیشنهاد می‌شود سیاست‌گذاری مالیاتی به سمت ارتقای اشراف اطلاعاتی و تکمیل پایگاه داده این بخش از مودیان مالیاتی متمرکز شود تا با تحقق این امر، سهم مشاغل در تامین مالی پایدار

دولت از طریق مالیات و به تبع آن کاهش نابرابری درآمد، ارتقاء یابد. مطالعات تجربی نشان می‌دهد که مالیات بر ارث، به دلیل امکان پایین فرار مالیاتی، تاثیر قابل توجهی بر کاهش نابرابری دارد. از این رو توصیه می‌شود که این نوع مالیات مورد توجه بیشتری قرار گیرد.

حامی مالی

در پایان مقاله، اگر مستخرج از طرح پژوهشی باشد یا حامی مالی داشته باشد، تشکر و قدردانی به عمل می‌آید. در غیر این صورت، عبارت زیر درج شود.
این مقاله حامی مالی ندارد.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

سپاسگزاری

نویسندگان از تمامی اعضای فصلنامه و نیز داوران ناشناس که در بهبود کیفیت مقاله کمک کردند، تشکر می‌کنند.

کد ارکید

در قسمت پایانی، کد ارکید همه نویسندگان مقاله درج شود. مانند:

ORCID

Raheleh Hosseini <https://orcid.org/0000-0001-6651-8257>

Nader Mehregan <https://orcid.org/0000-0001-9065-7249>

Yazdan Naghdi <https://orcid.org/0000-0001-6929-3129>

Soheila Kaghazian Hosseini <https://orcid.org/0000-0001-7813-0663>

منابع

- آذربایجانی، کریم، ملاسمعیلی دهشیری، حسن و دائی کریمزاده، سعید. (۱۳۹۲). بررسی تأثیر تجارت و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر توزیع درآمد در ایران با رویکرد الگوی خودتوضیح با وقفه‌های گسترده (ARDL). *بررسی‌های بازرگانی*، ۱۱(۶۱)، ۶۹-۸۲.
- احمدزاده، خالد، فقه مجیدی، علی و ضرونی، زهرا. (۱۳۹۶). تأثیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بر توزیع درآمد در کشورهای در حال توسعه با تأکید بر ایران. *جستارهای اقتصادی با رویکرد اسلامی*، ۱۳(۲۶)، ۱۵۱-۱۸۰.
- جعفری، مهدی، عمادی، سیدجواد، و رمضان پور، اسماعیل. (۱۴۰۰). بررسی تأثیر همزمان سیاست های پولی و مالی بر نابرابری درآمد در ایران. *اقتصاد کاربردی*، ۱۱(۳۶)، ۳۹-۵۱.
- حسینی، راحله، مهرگان، نادر، نقدی، یزدان و کاغذیان، سهیلا. (۱۴۰۳). عوامل موثر بر نابرابری درآمد با تأکید بر سرمایه‌گذاری خارجی. *مجلس و اقتصاد*، ۲(۶)، ۶۰۷-۶۲۷.

- خانزادی، آزاد، حیدریان، مریم و مرادی، سارا (۱۳۹۴)، بررسی و تحلیل نقش و اثرات درآمدهای مالیاتی بر توزیع درآمد و توسعه انسانی (مطالعه موردی کشور ایران، فصلنامه علمی پژوهشی اقتصاد مقداری، دوره ۱۱ (۴)، ۱۵۸-۱۳۵.
- خورشیدی، غلامرضا و حسن رنگریز (۱۳۸۱)، مالیه عمومی و تنظیم خطمشی مالی دولت، نشر مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، تهران، چاپ اول.
- دادگر، یداله (۱۳۸۹)، مالیه عمومی و اقتصاد دولت، انتشارات نور علم، تهران، چاپ پنجم.
- روستا، ایمان، میرزا محمدی، سعید، مهرگان، نادر و اسکندری عطا، محمدرضا (۱۳۹۵)، تأثیر مالیات غیرمستقیم بر توزیع درآمد در ایران: الگوی تعادل عمومی قابل محاسبه (CGE)، فصلنامه سیاست‌گذاری پیشرفت اقتصادی دانشگاه الزهراء (س)، ۴ (۱۱)، ۱۳۲-۱۰۷.
- سالم، علی اصغر و نادمی، یونس (۱۳۹۵)، مالیات‌ها و توزیع درآمد در ایران (رویکرد رگرسیون آستانه‌ای)، پژوهشنامه مالیات، ۲۵ (۳۴)، ۶۱-۴۸.
- شکوری، علی و ثاقب فرد، محمد (۱۳۸۷)، بررسی تأثیر نظام مالیاتی بر توزیع درآمد در ایران (مطالعه موردی: برنامه اول تا سوم توسعه ۱۳۶۸-۱۳۸۳)، پژوهشنامه مالیات، ۱۶ (۳)، ۱۴۰-۱۰۵.
- صابونچی، محمد حسین و رشید زاده، علی (۱۳۹۳)، اثر جهانی شدن و سرمایه‌گذاری خارجی بر روی توزیع درآمد در ایران، مجله اقتصادی، ۱۴ (۱ و ۲)، ۱۱۷-۱۳۴.
- صادقی، سید کمال، بهشتی، محمد باقر، رنج پور، رضا و ابراهیمی، سعید (۱۳۹۶)، سیاست‌های مالی و توزیع درآمد در ایران: رهیافت FAVAR. مدل‌سازی اقتصادی، ۳۹ (۱۱)، ۷۵-۹۸.
- فراهتی محبوبه، ابونوری اسمعیل (۱۳۹۷)، اثر نامتقارن مالیات بر توزیع درآمد در ایران، پژوهشنامه مالیات، ۲۶ (۳۹)، ۱۶۲-۱۳۹.
- کریمی محمد شریف و دورباش، معصومه. بررسی تأثیر مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم بر توزیع درآمد با استفاده از روش گشتاورهای تعمیم‌یافته (۱۳۹۷)، فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی، ۲۲ (۲۲)، ۶۸-۴۷.
- ملا اسمعیلی دهشیری، حسن، پژویان، جمشید، غفاری، فرهاد، و حسینی، سیدشمس الدین (۱۴۰۱)، تحلیل اثر سیاست مالی (مالیات بر مجموع درآمد) بر توزیع درآمد کشورهای منتخب OECD. اقتصاد مالی (اقتصاد مالی و توسعه)، ۱۶ (۵۸)، ۱۰۸-۹۳.
- مهرآرا، محسن و اصفهانی، پوریا (۱۳۹۴)، بررسی رابطه بین توزیع درآمد و ساختار مالیاتی کشورهای منتخب، پژوهشنامه مالیات، ۲۳ (۲۸)، ۲۲۸-۲۰۹.
- مهرگان، نادر، قاسمی، سحر و سرگل‌زایی، علی (۱۴۰۱)، بررسی اثر مالیات بر ارث بر توزیع درآمد در ایران: رهیافت خودرگرسیون با وقفه توزیعی (ARDL)، بررسی مسائل اقتصاد ایران، ۹ (شماره پیاپی: ۱۸)، ۳۲۷-۲۹۵.
- مهرگان نادر، موسایی میثم، کیهانی حکمت رضا (۱۳۸۷)، رشد اقتصادی و توزیع درآمد در ایران، رفاه اجتماعی، ۷ (۲۸)، ۷۷-۵۷.
- Adermon, A., Lindahl, M., & Waldenström, D. (2018). Intergenerational wealth mobility and the role of inheritance: Evidence from multiple generations. *The Economic Journal*, 128(612), 482-513.

- Ahmadzadeh, K., Fe'eqh, Majidi, A., & Zarouni, Z. (2017). The Effect of FDI on Income Distribution in Developing Countries; With an Emphasis on Iran. *Journal of Economic Essays: an Islamic Approach, Jostār hā-ye Eghtesādi bā Ruykard-e Eslāmi*, 13(26), 151-180. [In Persian]
- Akomeah, M., Amponsah, E. A. K., Ampong, G., Afriyie, S., & Laing, B. (2025). Effect of foreign direct investment on income inequality in Ghana. *The Business and Management Review*, 15(3), 61–75.
- Azarbeyjani, K., Dehshiri Mollaesmaeili, H., & Daei Karimzadeh, S. (2013). Investigating the effect of trade and foreign direct investment on income distribution in Iran using the ARDL approach. *Business Studies*, 11(61), 69–82. [In Persian]
- Bastagli, F., Coady, D., & Gupta, S. (2012). Income inequality and fiscal policy. IMF Staff Discussion
- Chu, K., Davoodi, H., & Gupta, S. (2000). Income distribution and tax and government social spending policies in developing countries. IMF Working Paper, WP/00/62.
- Dadgar, Y. Mehregan, N. (2023). Public Finance and the Economics of Government. Noor-e Elm, Tehran. (۳th Ed.). [In Persian]
- Dehshiri Mollaesmaeili, H., Pazhouyan, J., Ghaffari, F., & Hosseini, S. Sh. (2022). The impact of fiscal policy (comprehensive income tax) on income distribution in selected OECD countries. *Financial Economics (Finance and Development)*, 16(58), 93–108 [In Persian]
- Dianov, S., Koroleva, L., Pokrovskaya, N., Victorova, N., & Zaytsev, A. (2022). The influence of taxation on income inequality: Analysis of the practice in the EU countries. *Sustainability*, 14(15), 66-90.
- Ekici, O. (2022). The nexus between income inequality and tax composition: A cross-country perspective. *Ege Academic Review*, 22(4), 473–486.
- Eydam, U., & Qualo, H. (2023). Income inequality and taxes: An empirical assessment. *Applied Economics Letters*, 31(643), 1–8.
- Ferahati, M., & Abounouri, E. (2018). The asymmetric effect of taxes on income distribution in Iran. *Tax Research Journal*, 26(39), 139–162. [In Persian]
- Hayrullahoglu, B., & Tuzun, O. (2020). The effect of taxes on income distribution: An analysis for Turkey and other selected OECD countries. In Proceedings of the Third Economics, Business and Organization Research (EBOR) Conference (pp. 413–426).
- Hosseini, R., Mehregan, N., Nagdi, Y., & Kaghazian, S.. (2025). Determinants of Income inequality with emphasis on foreign investment. *Parliament and Economy*, 2(6), 607–627. [In Persian]
- Jafari, M., Emadi, Seyed J., & Ramadanpour, I. (2021). Investigating the simultaneous impact of monetary and fiscal policies on income inequality in Iran, *Applied Economics*, 36(11), 39-51.. [In Persian]
- Karimi, M. Sh., & Dourbash, M. (2018). Analyzing the effect of direct and indirect taxes on income distribution using GMM method. *Journal of Fiscal and Economic Policies*, 6(22), 47–68. [In Persian]
- Kaulihowa, T., & Adjasi, C. K. (2018). FDI and income inequality in Africa. *Oxford Development Studies*, 46(2), 250–265.
- Khanzadi, A., Heidarian, M., & Moradi, S. (2015). An analysis of the role and effects of tax revenues on income distribution and human development: The case of Iran. *Quantitative Economics Research Journal*, 11(4), 135–158. [In Persian]
- Khorshidi, G., & Rangraz, H. (2002). Public Finance and Government Fiscal Policy-Making. Tehran: Institute for Trade Studies and Research. [In Persian]
- Le, Q. H., Do, Q. A., Pham, H. C., & Nguyen, T. D. (2021). The impact of foreign direct investment on income inequality in Vietnam. *Economies*, 9(27), 1-15.
- Lu, Y., Aikebaier, D., & Han, Y. (2023). Foreign investment in China's agriculture sector: Problems and strategies. *Modern Economy*, 14, 833–846.
- Mehraara, M., & Esfahani, P. (2015). The relationship between income distribution and tax structure in selected countries. *Tax Research Journal*, 23(28), 209–228. [In Persian]

- Mehregan, N., Ghasemi, S., & Sargolzaei, A. (2022). The effect of inheritance tax on income distribution in Iran: An ARDL approach. *Review of Iranian Economic Issues*, 9(2), 295–327. [In Persian]
- Mehregan, N., Mousaei, M., & Keyhani Hekmat, R. (2008). Economic growth and income distribution in Iran. *Social Welfare Quarterly*, 7(28), 57–77. [In Persian]
- Ouedraogo, I., Tigabu, M., Savadogo, P., Compaore, H., Oden, P., & Ouadba, J. (2010). Land Cover Change and Its Relation With Population Dynamics in Burkina Faso, West Africa. *Land Degradation & Development*. 21. 453 – 462.
- Pesaran, M. H., Shin, Y., & Smith, R. J. (2001). Bounds testing approaches to the analysis of level relationships. *Journal of Applied Econometrics*, 16(3), 289–326.
- Rezk, H., Amer, G., Fathi, N., & Sun, S. (2022). The impact of FDI on income inequality in Egypt. *Economic Change and Restructuring*, 55, 2011–2030.
- Roosta, I., Mirzamohammadi, S., Mehregan, N., & Eskandari Ata, M. R. (2016). The impact of indirect taxes on income distribution in Iran: A computable general equilibrium (CGE) model. *Economic Progress Policy Quarterly*, 4(11), 107–132. [In Persian]
- Salem, A. A., & Nadami, Y. (2016). Taxes and income distribution in Iran: A threshold regression approach. *Tax Research Journal*, 25(34), 48–61. [In Persian]
- Sabounchi, M. H., & Rashidzadeh, A. (2014). The effect of globalization and foreign investment on income distribution in Iran. *Economic Journal*, 14(1–2), 117–134. [In Persian]
- Sadeghi, Seyed K., Beheshti, M.B., Ranjpour, R., & Ebrahimi, S. (2017). Fiscal Policies and Income Distribution in Iran: The FAVAR Approach. *Economic Modeling*, 39(11), 75–98. [In Persian]
- Shakouri, A., & Saghebfard, M. (2008). The impact of the tax system on income distribution in Iran (A case study of the first to third development plans, 1989–2004). *Tax Research Journal*, 16(3), 105–140. <http://taxjournal.ir/article-۱۵۴-۱-fa.html>. [In Persian]
- Soto, G., Jardon, C., & Martinez-Cobas, F. X. (2024). FDI and income inequality in tax-haven countries: The relevance of tax pressure. *Economic Systems*, 48(1), 1–12.
- Suanes, M. (2016). Foreign direct investment and income inequality in Latin America: A sectoral analysis. *CEPAL Review*, 118, 45–61.
- Vrzina, S., & Lukovic, S. (2023). Taxes and income inequality in the European Union: A quantile regression approach. *Ekonomika preduzeća*, 71(5–6), 325–342.
- Wang, W., Xu, T., Liu, X., & Sun, Y. (2023). FDI inflows and income inequality: A Schumpeterian economic growth. *International Review of Economics & Finance*, 83, 805–820.
- Wildasin, E. D. (2021). Open economy public finance. CESifo Working Paper Series, No. 9181.